

LEESCLUBDOSSIER

JAAP ROBBEN

BIRK

Over de grenzen van onvoorwaardelijke liefde

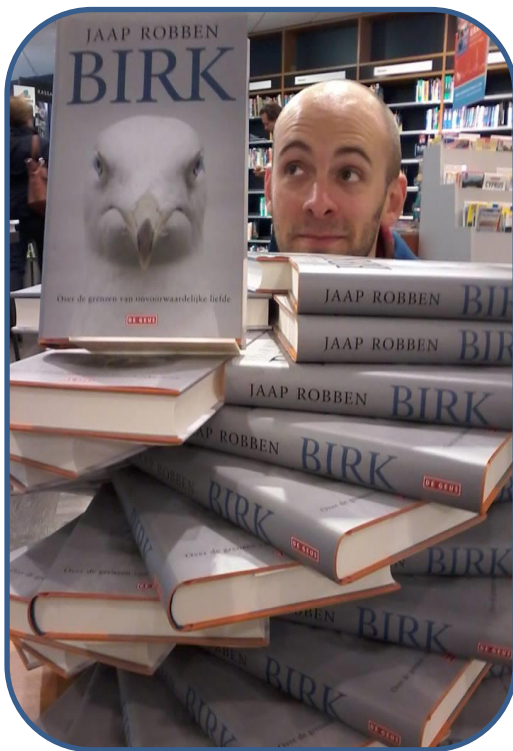
DE GEUS

Biografie

Jaap Robben (1984) maakt met *Birk* zijn romandebuut. Hij is al bekend als dichter en maakte samen met illustrator Benjamin Leroy de kinderboeken *De Zuurtjes* en *Zullen we een bos beginnen?* (shortlist Gouden Uil). Ook was Robben stadsdichter van Nijmegen. Met zijn theatergroep Fien treedt hij regelmatig op, tot in Wit-Rusland en Oman.

© Mike Nicolaassen

Over *Birk*

Mikael woont met zijn ouders op een afgelegen eiland tussen Schotland en Noorwegen. Op een dag verdwijnt zijn vader in zee en Mikael verzwijgt wat er is gebeurd. Schuld, troost en verwijten stapelen zich op, tot zijn moeder het onmogelijke van hem verlangt.

Birk is een even teder als beklemmend verhaal over mensen die zelf eilanden dreigen te worden.

Bibliografie

Als iemand ooit mijn botjes vindt

Ulevel, Avegaar en Zefiertje. Nederlandse woorden die niemand nog gebruikt, maar die te mooi zijn om uit het woordenboek te laten verdwijnen. Jaap Robben speurde er twintig op die klinken als een dierennaam. Hun betekenis inspireerde hem en illustrator Benjamin Leroy tot gedichten en tekeningen waarin nieuwe, spannende dieren tot leven komen.

De Zuurtjes

In een rijtjeshuis in een gewone straat wonen de Zuurtjes, twee broers die nooit lachen. Niemand wil naast de broers wonen. Binnen is het een troosteloze bende. Zelfs de bloemen op het behang laten hun kopje hangen. De Zuurtjes willen met niemand iets te maken hebben. Geen lawaai van de burens, geen praatjes op de stoep, nooit gezellig koffiedrinken: héérlijk vinden ze dat. Zijn de broers altijd zo zuur geweest, of is er misschien iets gebeurd waardoor ze zo nors en vrekkig zijn geworden?

Zullen we een bos beginnen?

Kinderen fantaseren groots over kleine dingen en zijn in staat het onbevattelijke terug te brengen tot aardse proporties. En dat alles met hetzelfde plezier en dezelfde openheid waarmee Jaap Robben zijn gedichten schrijft. Zijn speelse poëzie en de aanstekelijke illustraties van Benjamin Leroy zijn een pretpark voor kinderen. In de tekst en de tekeningen van *Zullen we een bos beginnen?* is van alles te zien en te beleven. De (jeugdige) lezer komt ogen en oren tekort.

De nacht krekelt

De nacht krekelt is een verzameling gedichten en een enkel kort verhaal waarin de wereld voortdurend met een serieuze knipoog wordt beschreven. Jaap Robben ziet wat wij ook zien, maar hem valt vooral het hilarische of het schrijnende op. Daarnaast is hij een romanticus die tederheid en liefkozingen niet uit de weg gaat.

Leesfragment

In mijn tong jeukten mieren, mijn voeten waren zwaar. Ik stond in mijn zwembroek en met de handdoek om mijn schouders bij de achterdeur. Mama was de keuken binnengekomen, maar had me nog niet aangekeken. ‘Daar ben je’, zei ze alleen en ze tilde het deksel van de pan. Met een pollepel schepte ze eerst mijn soepkom vol, daarna de hare.

Haar wijsvinger roerde in mijn soep. ‘Je kunt het al prima eten.’ Ik ging op mijn stoel zitten en staarde naar de lome damp van mijn soep. ‘Laat maar niet te veel voor papa over, had hij hier maar op tijd moeten zijn.’ Lepelend liep ze terug naar haar naaimachine in de zitkamer. ‘Ik moet nog even iets afmaken.’

Mijn handen lagen stil op tafel. Van binnen trilden ze. Boven het raam klonk het gekras van meeuwen die hun snavel aan de dakgoot scherpten. Ik wist dat ik moest eten van mijn soep, maar meer dan het vastpakken van de lepel lukte me niet.

Toen ik een slok water uit mijn glas nam, leek ik te stikken. Ik kokhalsde. Een beetje van wat naar boven kwam, verdween in mijn groentesoep. Wat ernaast terechtkwam, veegde ik vlug weg met mijn hand. Mama zag het niet. Ze zat voorovergebogen op haar stoel en keek geconcentreerd naar de naald van haar ratelende naaimachine en onderbrak dat geratel alleen om te zien of ze nog wel recht ging.

Even later kwam mama naar de keuken voor het flesje Maggi uit het kruidenrek. Ze duwde haar heupen tegen het aanrecht en boog zich naar het raam. ‘Hij blijft weer eens lang weg.’ Mijn hart wilde weg uit mijn borst, ik stak de lege lepel in mijn mond. ‘Word later nooit zoals je vader’, zei ze glimlachend. ‘Met zo’n vent kun je toch geen afspraken maken.’ Voor ik kon antwoorden, begon het gehengst van de naaimachine weer.

Hoe harder ik beet op de mieren in mijn tong, hoe erger ze krioelden. De schemer maakte een spiegel van het raam. Ik kon mezelf aankijken, maar durfde niet. Mama trapte met haar voet de klep van de pedaalemmer open en liet een paar sliertjes stof vallen.

‘Eet je niks?’

Ik haalde schokkerig mijn schouders op.

‘Kun je niet meer praten?’

‘Ik heb genoeg’, zei ik.

‘Dat was niet veel dan.’

‘Sorry.’

‘Straks niet als een klein kind gaan zeuren dat je wat anders moet hebben.’ Ze nam mijn kommetje, kieperde de soep terug in de pan en zette hem samen met dat van haar op het aanrecht. De pan en de soepkom voor mijn vader bleven staan. Ze zag dat ik ernaar keek. ‘Die vader van jou warmt zijn soep zelf maar op.’ Wanneer ze hem ‘die vader van jou’ noemde, vond ze dat hij iets had goed te maken. Met een vochtig doekje veegde ze strepen over de tafel tot het hele blad donkerbruin was.

‘Hij zwom weg’, struikelde uit mijn mond.

‘Hmm?’

‘Papa zwom weg.’

‘“Zwom weg”?’

‘Ja.’

‘Hoezo?’

‘Weet ik niet.’

Ze keek me niet-begrijpend aan. ‘Waarheen dan?’

Ik trok mijn schouders op.

‘Zei hij niet wat hij ging doen?’

Weer trok ik mijn schouders op.

‘Je weet toch wel of hij iets zei?’

‘Niks, denk ik.’

Met haar handen langs haar ogen boog ze naar het raam. ‘Hadden jullie ruzie?’

‘Nee.’

Ze schudde haar hoofd alsof er zo een paar vreemde gedachtes uit verdwenen.

‘De eikel, die doet maar waar hij zin in heeft.’ Ze draaide de kraan ver open, deed een stop in het afvoerputje en spoot er wat zeep bij. De mokken en borden tikten dof tegen elkaar en de spoelbak. Bestek schraapte over de bodem. In het keukenkastje onder het aanrecht hoemde de boiler.

Mama keek voortdurend op van geluiden die gewoon bij het huis hoorden en draaide zich dan naar de voordeur. Toen ze klaar was, legde ze een theedoek over de schone vaat op het afdruiptrek.

‘Hij was onder water.’

‘Wat zeg je?’

‘Ineens.’

‘Wat was er ineens?’

Ik haalde mijn schouders op.

‘Haal toch niet steeds je schouders op als ik iets vraag.’

‘Hij wilde achter mij uit het water klimmen.’

‘Zijn jullie gaan zwemmen?’

‘Nee.’

‘Jij wist dat dat niet mocht.’

Ik schudde mijn hoofd.

‘Wat is het nou?’

‘Toen ik omkeek, zwom papa ineens onder water.’

‘Onder water? Zomaar?’

Ik wilde mijn schouders niet ophalen, maar ik deed het per ongeluk wel.

‘Hij moet toch wat gezegd hebben?’

‘Weet ik niet.’

‘Waar ging hij dan heen?’

‘Weet ik ook niet.’

‘Weet ik niet, weet ik niet, weet ik niet. Welke kant op?’

‘Ik kon het niet zien.’

‘Maar je zegt net dat hij na jou uit het water kwam.’

‘Niet.’

‘Wat niet?’

‘Ik heb niet gezwommen.’

In een flits greep haar hand naar mijn zwembroek en voelde aan de stof. ‘Zit jij te liegen?’

Mijn hoofd kon niet stoppen met schudden.

‘Waar waren jullie?’

‘Bij het zand.’

‘En daar zwom hij weg?’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Bij de rotsen.’

Ze keek me diep aan. Toen beende ze naar de gang, trok vinnig de la van het kastje open en haalde er een zaklamp uit. Ze knipperde er drie keer mee en ging naar buiten. De gevellamp sprong pas aan toen ze al om het huis heen was. Ik trok snel een veel te grote trui van papa van het wasrek, stapte in mijn laarzen en moest rennen om haar bij te houden.

Robben scoort!

‘Vanaf de eerste bladzijde zet Robben Mikaels binnenwereld scherp neer, met eenvoudige woorden, onbevangen observaties, maar zeer doeltreffend.’ – *de Volkskrant* (*****)

‘Als beklemmend verhaal over te vroeg verloren onschuld kan *Birk* zich meten met Niccolò Ammaniti’s *Ik ben niet bang* en Ian McEwans *De cementen tuin*.’ – *Het Parool* (*****)

‘Zo weinig compassie als de buurman toont, zo groot is Robbens inlevingsvermogen in de hoofdpersoon.’ – *Algemeen Dagblad*

‘Het verhaal is eenvoudig geschreven, maar o zo zorgvuldig, met de precisie van een dichter.’ – *De Morgen*

‘Ontroerend klein, schaamteloos wanhopig en zo nu en dan intens gemeen. *Birk* schuurt, scheurt, aait en bijt. Ondanks de pijnlijke, rauwe materie is het een boek van zorgvuldig gekozen woorden. Ingetogen en geschreven in sobere taal doorboort het zonder omwegen je hart.’ – *ZIN Magazine*

‘Op elke bladzijde vind je zinnestelsels van slechts zes of zeven woorden die zich in je hoofd omvormen tot kleine, artistieke, haarscherpe filmpjes.’ – *BOEK*

‘Tijdens het lezen proef je bijna het zout op je tong en voel je de wind door je haren.’ – *Recensieweb* (*****)

‘Een bizar mooi boek.’ – *Monique Burger, De Nieuwe Boekhandel, Amsterdam*

‘Prachtig filmisch romandebuut.’ – *Boekhandel Dekker vd Vegt, Nijmegen*

‘In één adem uitgelezen. Beklemmend en bijzonder goed geschreven.’ – *Boekhandel Plukker, Schagen*

‘Wat een verbeeldingskracht!’ – *Boekhandel Van Kemenade & Hollaers, Breda*

Lezen en kijken

[Zo ontstond *Birk* \[filmpje\]](#)

[De online leesclub *Een perfecte dag voor literatuur* over *Birk*](#)

[Jaap Robben en zijn inspiratiebronnen | gouden schrijftip](#)

[Je eerste roman uitbrengen is best spannend \[filmpje\]](#)

Discussievragen

1. Jaap Robben heeft ervoor gekozen zijn roman te noemen naar de grote afwezige in zijn verhaal: Birk. Wat vindt u van deze keuze?
2. Het verhaal wordt verteld door Mikael. In deel een en twee is hij negen jaar en gebruikt hij de verleden tijd, in deel drie is Mikael ongeveer vijftien jaar en wordt de tegenwoordige tijd gebruikt. Wat vindt u van deze vertelvorm? Hoe zou het verhaal eruit hebben gezien als het werd verteld door Mikaels moeder Dora, of door buurman Karl?
3. Welke gevoelens riep het lezen van *Birk* bij u op?
4. Vanaf de cover wordt de lezer aangestaard door een meeuw, een dier dat ook in het verhaal zelf prominent aanwezig is. Hoe zou u de relatie tussen Mikael en de meeuwen beschrijven? Hoe verhoudt deze relatie zich tot de centrale thema's van de roman?
5. De recensent van *de Volkskrant* omschrijft *Birk* als 'een roman die je langzaam de keel snoert'. Komt dit overeen met uw eigen leeservaring? Welke factoren dragen hieraan bij?
6. Als u vijf woorden zou mogen kiezen om *Birk* te omschrijven, welke zouden dat dan zijn, en waarom?
7. Mikael en Dora gaan elk op hun eigen manier om met het verlies van hun vader en echtgenoot. Wat typeert hun reacties op dit verlies? Kunt u zich in hun verdriet en in hun houding ten opzichte van elkaar verplaatsen?
8. Naast Mikael en Dora is buurman Karl de enige overgebleven bewoner van het 'eiland tussen Schotland en Noorwegen' waarop het verhaal zich afspeelt. 'Boodschappenman' Brigitta en zijn zoon Ingmar vormen de enige verbinding met de wereld buiten het eiland. Wat zijn, volgens u, de rollen van Karl, Brigitta en Ingmar? Hoe verhoudt de omgeving zich tot de sfeer en thematiek van het verhaal?
9. In de roman worden geen jaartallen genoemd. In welke tijd denkt u dat het verhaal zich afspeelt? Wat betekent het voor u dat de auteur ervoor gekozen heeft dit niet te specificeren?
10. Het tweede deel van het boek (pagina 85-94) is veel korter dan deel een en drie. Hoe verhoudt dit deel zich tot de rest van het verhaal?

11. Spiegels en spiegelingen lijken een belangrijke rol te spelen in *Birk*. Op pagina 12 vertelt Mikael: ‘De schemer maakte een spiegel van het raam. Ik kon mezelf aankijken, maar durfde niet.’ Op pagina 117 doet hij zijn ogen dicht om zichzelf niet aan te hoeven kijken in de spiegel en op pagina 131 beschrijft hij hoe zijn moeder en hij vroeger samen voor de spiegel gingen staan om overeenkomsten te ontdekken. Is de vermelding van al deze spiegels toevallig, of denkt u dat er een verband is met de centrale gebeurtenissen en thema’s in het verhaal?
12. Naast de spiegels beschrijft Robben ook veel andere objecten, waaronder Mikaels rode bal, de verlaten spullen in het huis van mevrouw Augusta en de kleding van Birk. Welke functie hebben deze objecten in het verhaal volgens u?
13. In het eerste deel van het boek en aan het eind ‘ziet’ Mikael meerdere keren verschijningen van zijn vader. Wat betekent dit volgens u? Waarom zijn deze verschijningen afwezig in het midden van het boek? Wat vindt u van dit aspect van het verhaal?
14. Aan het eind van *Birk* heeft Mikael zich verstopt in een kledingkast in het huis van mevrouw Augusta. Dit is een tamelijk open einde. Wat vindt u hiervan? Hoe denkt u dat het leven van Mikael en de andere personages zal verdergaan?
15. *Birk* is Robbens debuutroman. Eerder verschenen van hem bij De Geus zijn kinderboeken *De nacht krekelt*, *Zullen we een bos beginnen?*, *De Zuurtjes* en *Als iemand ooit mijn botjes vindt*. Wat vindt u van deze overstap van jeugdliteratuur naar literatuur voor volwassenen? Zou het verhaal van *Birk* zich ook lenen voor een jeugdboek? Wat zou er dan (moeten) veranderen?
16. Doen de thema’s en de sfeer van *Birk* u denken aan andere boeken die u gelezen hebt? Zo ja, aan welke? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met deze andere boeken?

Meer leesclubdossiers vindt u op www.degeus.nl.